

УДК 346.7

О.Є. ДЯКУНОВСЬКИЙ,

Донецький національний університет
імені Василя Стуса (м. Вінниця)

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

***Ключові слова:** правове регулювання, законодавство, підприємництво, Республіка Польща, Європейський Союз, концесія, регульована діяльність, конкуренція, банкрутство*

Республіка Польща є однією із країн Європейського Союзу, в якій активно заохочується та розвивається підприємництво. Успішний розвиток підприємництва у цій країні, поряд із іншим, забезпечує його правова основа, зокрема законодавство у сфері підприємництва.

Згідно з аналізом Європейської комісії, в Республіці Польща зареєстровано 1480984 підприємств, в тому числі мікропідприємств 1410335 (95,2 %), малих підприємств 51129 (3,5 %), середніх підприємств 16206 (1,1 %), а також 3313 (0,2 %) великих. Їх сукупний дохід становить 172 млрд євро, з яких 26 млрд (15,2 %) отримали мікропідприємства, 23 млрд (13,2 %) – дрібних підприємці, 38 млрд (22,1 %) – середні, а також 85 млрд (49,5 %) інші підприємств [1].

Правову основу провадження підприємницької діяльності в Республіці Польща складають Конституція від 02.04.1997 року, Цивільний кодекс від 23.04.1964 року, Кодекс торговельних товариств від 15.09.2000 року, Закони «Про свободу господарської діяльності» від 02.07.2004 року, «Про Загальнопольський Судовий Реєстр» від 20.08.1997 року, «Про боротьбу з недобросовісною конкуренцією» від 16.04.1993 року, «Про захист конкуренції та споживачів» від 16.02.2007 року, «Про банкрутство та санацію» від 28.02.2003 року, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Крім того, з моменту вступу Республіки Польщі до Європейського Союзу, суттєвий вплив на регламентацію підприємництва у

цій країні мають нормативні акти ЄС та інші міжнародні договори, угоди.

Враховуючи європейський вектор розвитку України, який в тому числі задекларований Законом України від 16.09.2014 року «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [2], регулювання підприємництва відповідно до європейських стандартів набуває особливого значення для нашої держави.

Також слід зазначити, що одним із пріоритетних шляхів вирішення недоліків законодавства України в межах вказаних суспільних відносин є використання зарубіжного досвіду правового регулювання підприємницької діяльності.

Вивчення досвіду правового регулювання підприємництва в країнах Європейського Союзу та світу були предметом наукових досліджень українських вчених юристів, зокрема О.В. Гарагонича, Є.О. Заруднева, О.Р. Кибенко, О.С. Кучер, С.С. Яценка, Р.І. Кузьмін та інших.

Однак, незважаючи на практичну значущість польського досвіду щодо розбудови ефективного підприємницького середовища, загальні засади правового регулювання підприємництва в Республіці Польща не були предметом окремих наукових досліджень в Україні.

З огляду на наведене, дослідження досвіду правового регулювання підприємницької діяльності в Республіці Польща є актуальним і доцільним із врахуванням можливості використання його результатів для вдосконалення чинного законодавства України та подальшої його адаптації до правових норм Європейського Союзу.

Законодавство Республіки Польща (далі – РП, Польща) налічує близько 900 нормативних актів, які тим чи іншим чином визначають правила провадження підприємницької діяльності, а також більш ніж 2500 правил, в контексті прав і обов'язків, пов'язаних з застосуванням, здійсненням і припиненням підприємництва, виданих на їх основі (ст.18 [3]).

Зважаючи на велику чисельність нормативно-правових актів, що регламентують провадження підприємницької діяльності в Польщі, доцільно розглянути основні із них, в залежності від кола суспільних відносин та правового інституту, що ними врегульовані.

Так, Договором про Європейський Союз зі змінами, що внесені Договором про створення Європейського співтовариства, передбачені наступні обов'язкові принципи в сфері підприємництва ЄС, в тому числі і в Республіці Польща:

- вільного обороту товарів (стаття 7), що пов'язаний з необхідністю створення зони вільної торгівлі та зняття всіх обмежень, що виникають в цій сфері (статті 8–36);
- вільного переміщення працівників (стаття 37–43);
- вільного зайняття підприємництвом (статті 44–54);
- свободи надання послуг (статті 55–57);
- вільних платежів і вільного руху капіталу (статті 59–62);
- вільної ринкової конкуренції (статті 63–67) (ст.144 [4]).

Разом із тим, вихідні засади правового регулювання у сфері підприємництва в Польщі також закріплено нормами Конституції Республіки Польща від 02.04.1997 року (далі – Конституція РП) [5].

Так, соціальна ринкова економіка, заснована на вільній господарській діяльності, приватній власності, а також солідарності, діалозі і співпраці соціальних груп, є основою економічного устрою Республіки Польща (стаття 20 Конституції РП).

Водночас, згідно статті 22 Конституції РП, обмеження свободи господарської діяльності допускається лише в порядку, визначеному законом і у випадку важливого публічного інтересу.

Більш детальне впорядкування відносин в сфері підприємництва в Польщі відбувається на рівні законів та підзаконних правових актів.

Так, Цивільним кодексом Польщі від 23.04.1964 року (далі – ЦК РП) [6] врегульовано найбільш загальні питання цивільного обороту країни. Однак, поряд із цим, зважаючи на відсутність в системі законодавства

Польщі єдиного кодифікованого акту, який би комплексно регламентував господарський оборот в країні (аналогії Господарського кодексу, який існує в Україні, Бельгії, Франції, Туреччині, Казахстані та інших країнах), ЦК РП частково регулює питання господарського обороту. Тобто, ті підприємницькі правовідносини, які не врегульовано спеціальним законом, визначаються загальними положеннями ЦК РП (стаття 2 Кодексу торговельних товариств від 15.09.2000 року).

Без сумніву, важливим, системоутворюючим, нормативно-правовим актом, що регулює відносини в сфері підприємництва в Польщі є Кодекс торговельних товариств від 15.09.2000 року (далі – КТТ РП) [7]. КТТ РП визначає форми провадження підприємницької діяльності, порядок створення, реєстрації, діяльності, відповідальності учасників товариства, реорганізації, припинення підприємств та інше.

Хоча, КТТ РП не визначає поняття торговельного товариства, однак у тексті Кодексу наведено їх основні види, а саме: повне товариство, партнерське товариство, командитне товариство, командитно-акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю та акціонерне товариство (стаття 1 § 2 КТТ РП). Крім того, вказані торговельні товариства, КТТ РП поділяє на дві групи: особові товариства та капітальні. При цьому, класифікація торговельних товариств на особові та капітальні проводиться на основі критеріїв наявності або відсутності прав юридичної особи та відповідальності перед третіми особами за власними зобов'язаннями.

В свою чергу, Закон «Про свободу господарської діяльності» від 02.07.2004 року можна назвати «Конституцією підприємництва», оскільки такий відіграє фундаментальну роль в польському законодавстві. Зокрема, вказаний Закон реалізує ідею економічної свободи, визначає відносини між державою і підприємцем під час провадження підприємницької діяльності (ст.90 [8]), а також визначає умови провадження регульованої діяльності, порядок отримання спеціальних дозволів, використання концесії, принципи здійснення нагляду та контролю уповноваженими органами держави та інше.

Щодо дозвільного порядку регулювання господарської діяльності в Республіці Польща необхідно зазначити наступне.

Відповідно до статті 46 Закону «Про свободу господарської діяльності» від 02.07.2004 року наведено перелік видів господарської діяльності, у разі здійснення яких вимагається отримання концесії.

До таких видів господарської діяльності, зокрема, відносяться: пошук, розвідка родовищ вуглеводнів та корисних копалин у гірській породі, які регулюються законодавством про надра або розвідка комплексу підземного зберігання діоксиду вуглецю, видобування корисних копалин з родовищ, зберігання речовин без резервуарів та підземного складування відходів підземним способом та підземне зберігання діоксиду вуглецю; виробництво та оборот вибуховими матеріалами, зброєю та набоями, а також виробами та технологіями військового або поліцейського призначення; виробництво, переробка, зберігання, пересилка, дистрибуція та оборот паливом і енергією; транспортування діоксиду вуглецю з метою його підземного складування; охорона осіб та майна; розповсюдження телевізійних та радіопрограм, за винятком програм, що розповсюджуються в телеінформаційній системі, які не розповсюджуються наземним способом, через сателіти або в кабельних мережах; авіаційні перевезення; азартні ігри [9].

Детальний обсяг та умови здійснення господарської діяльності, яка підлягає концесії, визначено окремими законами. Крім того, Законом «Про свободу господарської діяльності» від 02.07.2004 року передбачено існування такої господарської діяльності, яка є регульованою – здійснення якої вимагає виконання спеціальних умов, що передбачені законом.

Згідно з ч.1 ст.64 Закону «Про свободу господарської діяльності» підприємець може здійснювати регульовану діяльність тільки якщо він виконує вимоги, які ставляться законом для виконання такої діяльності та тільки після внесення відповідного запису до реєстру регульованої діяльності.

Реєстр регульованої діяльності веде орган, призначений для цього нормативними актами, які регулюють даний вид господарської

діяльності. Запис до реєстру здійснюється таким органом після отримання відповідної заяви від підприємця, в якій він підтверджує, що відповідає вимогам, які передбачені нормативними актами для такої діяльності. Реєстр регульованої діяльності є відкритим.

З положень багатьох законів випливає, що регульованою господарською діяльністю є нижчезазначена діяльність, що здійснюється на підставі відповідних законів (ст.38 [10]). Такими законами, зокрема є: Закони від 20.06.1997 року «Про дорожній рух» щодо ведення станції контролю транспортних засобів; від 29.08.1997 року «Про туристичні послуги» щодо організації туристичних заходів та посередництво за дорученням клієнтів в укладенні договорів на надання туристичних послуг; від 04.02.2011 року «Про опікування дітьми до 3 років» щодо діяльності дошкільних навчальних закладів – ясел; від 05.07.2011 року «Про професії лікаря та стоматолога» щодо післядипломної освіти лікарів і стоматологів; від 27.07.2002 року «Валютний закон» щодо обміну валют; від 06.07.2001 року «Про детективні послуги» щодо надання детективних послуг; Поштовий закон від 23.11.2012 року щодо провадження поштової діяльності та інші.

Вказаний перелік не є закритим, тому він може бути як доповнений новими законами, так і скорочений шляхом скасування положень уже існуючих.

Згідно ст.75 Закону «Про свободу господарської діяльності» для проведення певних видів господарської діяльності підприємець повинен отримати дозвіл держави. З точки зору правових норм дозвіл передбачає допуск підприємця до здійснення ним певного виду господарської діяльності після попереднього підтвердження того факту, що підприємець відповідає передбаченим законом умовам здійснення такої діяльності. Дозвіл не надає підприємцю нових прав, а тільки конкретизує їх з точки зору предмету діяльності. В кожному конкретному випадку дозвіл підтверджує факт відсутності перешкод для здійснення господарської діяльності підприємцем, який звертається за таким дозволом.

Отримання дозволу може бути передбачено лише законом. Крім того, наведена норма міс-

тять закритий перелік законів, які впорядковують такі види діяльності, містять положення, що встановлюють вид дозволу, порядок та умови його отримання. Так, наприклад, до таких законів належать: Закони від 20.10.1994 року «Про спеціальні економічні зони» щодо здійснення діяльності на території зони для отримання податкових пільг; від 29.07.2005 року «Про оборот фінансовими інструментами» що стосується питань організації бірж, позабіржового ринку, маклерської діяльності та вчинення операцій з цінними паперами; від 29.08.1997 року «Банківський закон» щодо створення банку; від 22.05. 2003 року «Про страхування діяльність» щодо порядку здійснення страхової діяльності тощо.

Також, Законом «Про свободу господарської діяльності», зокрема статтями 77–84 визначено загальні засади проведення контролю за господарською діяльністю підприємців, а статтями 85–102 встановлено особливості провадження підприємницької діяльності філіями та представництвами іноземних підприємців. Крім того, вказаним законом вирішено й інші питання провадження підприємницької діяльності на території Польщі.

Разом із цим, порядок вчинення реєстраційних дій щодо створення, реорганізації або припинення підприємств, порядок доступу до реєстру, надання різноманітних витягів, виписок, довідок у Польщі відбувається на підставі та в порядку визначеному Законом «Про Загальнопольський Судовий Реєстр» від 20.08.1997 року [11] та розпоряджень міністра юстиції Польщі від «Про затвердження зразків офіційних формулярів заяв про внесення записів до Загальнопольського Судового Реєстру та порядку і способу надання доступу до них» від 21.12.2000 року [12] та інших.

Відповідно до положень наведеного закону в Республіці Польща в державі створений централізований реєстр усіх учасників господарського обороту, а також інших організацій – Загальнопольський Судовий Реєстр. Примітним є те, що ведення реєстру віднесено до компетенції районного (реєстраційного) суду. На сьогодні на території Польщі діє 21 реєстраційний суд.

Загальнопольський Судовий Реєстр включає в себе: реєстр компаній, реєстр асоціацій, інших громадських та професійних організацій, фондів та незалежних громадських установ охорони здоров'я та реєстр неспроможних боржників. Станом на 31.12.2015 року в Загальнопольському Судовому Реєстрі було зареєстровано 401 110 суб'єктів [13].

Крім того, необхідно вказати, що реєстрація фізичних осіб – підприємців в Республіці Польща відбувається шляхом внесення відповідних даних про таких осіб до Центрального інформаційного реєстру господарської діяльності, адміністрування якого відноситься до компетенції Міністерства економіки.

Закони «Про боротьбу з недобросовісною конкуренцією» від 16.04.1993 року [14] та «Про захист конкуренції та споживачів» від 16.02.2007 року [15] вирішують важливі питання розвитку та захисту конкуренції, засади здійснення захисту законних інтересів підприємців та споживачів, протидії антиконкурентним концентраціям підприємств та їх об'єднанням, практикам, що погіршують конкурентний клімат та запобігання та боротьбі з недобросовісною конкуренцією. Крім того, вказаними законами визначено компетентні органи в сфері захисту економічної конкуренції та захисту прав споживачів. Зокрема, таким органом в Республіці Польща є Комітет з питань захисту конкуренції та споживачів.

Варто також зазначити, що вказані вище закони детально описують процедуру, за якою діє Комітет з питань захисту конкуренції та споживачів під час розгляду питань про порушення економічної конкуренції та прав споживачів.

Законом Республіки Польща «Про банкрутство та санацію» від 28.02.2003 року [16] врегульовано питання пов'язані з неплатоспроможністю підприємств та її відновлення, а також широке коло інших питань, зокрема принципи спільного заявлення кредитором у судовому порядку вимог до неплатоспроможних боржників, які є підприємцями, фізичними особами, які не ведуть господарську діяльність, неплатоспроможність яких виникла внаслідок виняткових та незалежних від них обставин. Вказаний вище Закон регулює та-

кож наслідки оголошення банкрутства та принципи провадження процедури санації підприємств, яким загрожує неплатоспроможність (ст.1 Закону).

В цілому підходи до регулювання підприємницької діяльності в Україні та Республіка Польща є схожими. Правове регулювання підприємницької діяльності в Республіці Польща, як і в Україні, здійснюється шляхом запровадження значної кількості нормативно-правових актів, міжнародних договорів, так і законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Варто наголосити, що Республіка Польща є державою, в законодавстві якої відсутній єдиний кодифікований нормативно-правовий акт, що би комплексно регулював би суспільні відносини в сфері підприємницької діяльності (аналог Господарського кодексу України). Однак не зважаючи на це, можна констатувати досить низький рівень «розпорошеності» законодавчих норм, які закріплюють загальні засади підприємницької діяльності, у той час як для України останнім часом стають характерними саме процеси декодифікації та збільшення кількості нормативних актів, які регулюють відносини у сфері підприємництва. Наприклад, у разі прийняття проекту Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 4666 від 13.05.2016 року (проект якого перебуває на розгляді Верховної Ради України) правовий статус господарських товариств буде регламентуватися трьома законами.

Водночас, як слушно зауважує академік В.К. Макутов, «говорячи про систему права, не слід забувати, що система права – це інтеграція, а не тільки диференціація норм. І не тільки проблема розмежування, привертає велику увагу теоретиків і викладачів права. Є ще більш важлива проблема – забезпечення взаємодії правових норм, інститутів, галузей законодавства та кодексів» [17].

Зважаючи на досягнення Республіки Польща в сфері розвитку підприємництва в останні десятиріччя, вивчення та використання досвіду правового регулювання підприємництва цієї держави набуває особливого значення, не тільки в контексті регулювання

окремих господарських відносин, а й щодо загальних підходів до формування законодавства в сфері підприємницьких відносин у Польщі в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Enterprise and Industry. 2013 The Small Business Act for Europe Fact Sheet. Poland, December 6, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2013/poland_en.pdf.
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» : від 16.09.2014 р., № 1678–VII // ВВР України. – 2014, – № 75. – Ст. 2125.
3. Maciej Etel. Undertaking, Conducting and Terminating Economic Activity in Poland, Temida 2, 2014. – 219 s.
4. Renata Mianowana. Economic Freedom as a Fundamental Principle in the 21st Century, Zeszyty Naukowe Prawa Gospodarczego i Handlowego, Zeszyt 2 (1/2012), Katowice 2012. PP. 141–176.
5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970780483>.
6. Ustawa z 23.4.1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. z 2014 r. poz. 121 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640160093>.
7. Ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1030 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000941037>.
8. С. Kosikowski, Ustawa o swobodzie dzialalnosci gospodarczej, Komentarz, LexisNexis, Warszawa 2013. – 614 p.
9. Ustawa z dnia 2.7.2004 r. o swobodzie dzialalnosci gospodarczej (Dz.U. 2004 nr 173 poz. 1807 ze zm.) [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20041731807>.

10. Яценко І. С. Бізнес-право Республіки Польща: для українських інвесторів / Яценко І. С., Яценко Т. І. ; під заг. ред. д. ю. н., чл.-кор. АПрН України, проф. Яценка С. С. – К. : Вид-во «Консультант», 2015. – 336 с.

11. Ustawa z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sadowym (Dz.U. z 2013 r. poz. 1203 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WD19971210769>.

12. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwosci z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie okreslenia wzoryw urzedowych formularzv wnioskyw o wois do Krajowego Rejestru Sadowego oraz sposobu i miejsca ich udostepniania (Dz.U.2000.) 18.1247 ze zmian).

13. Dane Ministerstwa Sprawiedliwosci. [w:] Grzegorz Gołębiowski (red.), Adrian Grycuk, Agnieszka Tłaczała, Piotr Wiśniewski: Analiza finansowa przedsiębiorstwa. – Warszawa:

Wydawnictwo Difin, 2016. – 24 s.

14. Ustawa z dnia 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. 1993 nr 47 poz. 211 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19930470211>.

15. Ustawa z dnia 16.2.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentyw (Dz.U. z 2015 r. poz. 184 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20070500331>.

16. Ustawa z dnia 28.2.2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20030600535>.

17. Мамутов В.К. Хозяйственному кодексу Украины – десять лет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEM ET_ID=663&ID=666.

Дякуновський О. Є. Загальні засади правового регулювання підприємництва в Республіці Польща / О. Є. Дякуновський // Форум права. – 2016. – № 5. – С. 35–40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_8.pdf

Проаналізовано деякі правові засади створення, реєстрації та припинення діяльності суб'єктів підприємництва, регламентація правового статусу торговельних товариств, захисту від проявів недобросовісної конкуренції. На підставі аналізу загальних підходів до формування законодавства про підприємництво у Республіці Польща запропоновано уточнення загальних підходів формування та розвитку господарського законодавства України.

Дякуновский О.Е. Общие принципы правового регулирования предпринимательства в Республике Польша

Проанализированы некоторые правовые основы создания, регистрации и прекращения деятельности субъектов предпринимательства, регламентация правового статуса торговых обществ, защиты от проявлений недобросовестной конкуренции. На основании анализа общих подходов к формированию законодательства о предпринимательстве в Республике Польша предложено уточнение общих подходов формирования и развития законодательства Украины.

Dyakunovskyi O.E. The General Principles of Legal Regulation of Business in the Republic of Poland

We analyzed some of the legal basis for the creation, registration and termination of business entities, regulation of the legal status of commercial companies, protection from unfair competition. It was based on the analysis of common approaches to the formation of legislation on entrepreneurship in the Republic of Poland asked to clarify the general approach of formation and development of Ukrainian legislation.